

Fyller kunskapslucka om beteendeproblem

Acceptansen för olika funktionsvariationer må ha ökat i takt med att allt fler fått diagnoser. Men kunskapen om hur omgivningen bäst bemöter personer med till exempel autism släpar efter rejält.

Det gäller inte minst vid olika beteendeproblem. Det förekommer till exempel fortfarande att man förklarar att någon spottar, skadar sig själv eller slåss med diagnosen – "Han har ju autism" – som om beteendeproblem var en ofrånkomlig ingrediens.

Beteendeanalytikerna **Marie Grafström** och **Camilla Kallenbäck** tar i sin nya bok *Från beteendeproblem till livskvalitet – handbok för beteendedetektiver* upp den sortens cirkelresonemang som förhindrar förändring och inte ger några ledtrådar till hur man ska lösa problemen – motsatsen mot det detektivarbete de själva bedriver och som läsarna får lära sig.

Som beteendeanalytiker hävdar de att beteendeproblem alltid innebär att man kommunicerar något, men att man av olika skäl inte har något bättre sätt att förmedla sig. Man uttrycker sina behov på det sätt man kan helt enkelt: utifrån kognitiv förmåga, färdigheter och inte minst utifrån vilka beteenden som tidigare förstärkts.

Boken innehåller gott om exempel från författarnas mångåriga erfarenhet av att handleda och utbilda kring funktionsnedsättningar och beteendeproblem, bland annat om hur lätt det är att av misstag förstärka icke önskvärda beteenden: När Bertil biter sig i handen ger personalen honom en surfplatta, varpå Bertil slutar bita sig i handen och ägnar sig åt plattan i stället. Men risken är att den kortsiktiga lösningen "lärde" Bertil att det lönar sig att bita sig i

handen...

Beteendeanalysens uppgift är att hitta långsiktiga lösningar. Läsaren får följa den mycket strukturerade vägen från kartläggning, till förståelse av beteendeproblemets funktion och en anpassad beteendestödsplan. Planen omfattar förändringar av miljön och inläring av nya beteenden, ofta nya möjligheter att kommunicera. Det är inte lätt, men det är spännande, som detektivarbete väl ska vara.

De senaste åren har "lågaaffektivt bemötande" blivit ett allt vanligare svar på hur man ska handskas med beteendeproblem. Som något av en löpeld har begreppet spridits i Sverige. Det innebär att inte låta sig triggas av beteendeproblem när de ska bemötas, vilket i och för sig är viktig kunskap. Men beteendedetektivena Grafström och Kallenbäck poängterar att bemötandet alltid måste anpassas utifrån en genomgång av vad den unika personen reagerar positivt eller negativt på, eller när det är möjligt, hur personen i fråga själv beskriver hur hen vill bli bemött. Själva väljer de att tala om ett individanpassat bemötande, vilket är en viss markering mot lågaaffektivt bemötande. Att undvika upptrappning av beteendeproblem när Bertil biter sig i handen genom att ge honom en surfplatta kan på sikt få helt andra resultat än de önskvärda. Och ett färdigt lågaaffektivt recept för att inte trappa upp en konflikt som till exempel att backa undan och undvika ögonkontakt kan för en specifik person vara väldigt provocerande.

Det råder stor brist både på kunskap och litteratur om beteendeanalys i Sverige och boken fyller därför ett stort behov. Marie Grafström och Camilla Kallenbäck jobbar utifrån Positivt beteendestöd, PBS. PBS omfattar evidensbaserade metoder för inläring och utveckling av socialt fungerande beteenden, men också analys av varför beteenden förekommer på det sätt som den görs inom vetenskapen Tillämpad beteendeanalys, TBA. PBS är en vidareutveckling av TBA som starkt betonar ett etiskt förhållningssätt och utveckling i

ett livsperspektiv. Det har växt fram utifrån behovet av att ta tydligt avstånd från försök att förändra beteenden med aversiva åtgärder, som olika sorters bestraffning.

"Från beteendeproblem till livskvalitet" tar också upp fördomar mot beteendeanalysen, som kan leda till att personer inte får tillgång till olika sorters insatser som har stark evidens.

Författarna har lyckas förmedla praktiskt användbar kunskap på ett lättillgängligt sätt. Handboken innehåller även en hel del konkret arbetsmaterial, som kanske i första hand är användbart i verksamheter för människor med funktionsnedsättningar. Men även närstående och andra som förbryllas av svårbegripliga beteenden kan få positiva aha-upplevelser och konkret hjälp att hitta nya vägar framåt.

Trots det allvarliga ämnet blir man glad av läsningen – det finns hopp om livskvalitet även för människor med allvarliga beteendeproblem.

Cecilia Öhrn

**Från beteendeproblem till livskvalitet
– handbok för beteendedetektiver**

Marie Grafström och Camilla Kallenbäck
Natur & Kultur

MARIE GRAFSTRÖM & CAMILLA KALLENBÄCK

FRÅN BETEENDEPROBLEM TILL LIVSKVALITET

HANDBOK FÖR BETEENDEDETEKTIVER

NATUR
&
KULTUR